

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Георги Метев Петков, департамент „Музика“ на НБУ,
професионално направление 8.3 „Музикално и танцово изкуство“

за докторска дисертация
на
Доротея Генчева Люцканова

на тема
„СЪВРЕМЕННИ ПОДХОДИ ПРИ ИНДИВИДУАЛНА РАБОТА С
МУТИРАЩИ ГЛАСОВЕ“

За получаване на образователната и научна степен „доктор“,
проф. направление 8.3. „Музикално и танцово изкуство“

Научен ръководител: проф. Елисавета Вълчинова-Чендова, д.н.

Дисертационният труд съдържа 264 стр., в това число 169 стр. основен текст и четири приложения. Библиографската справка включва 86 заглавия на кирилица (60 на български език и 26 на руски език) и 50 труда на английски език от английски и американски автори. В референтните източници са посочени и 8 източника от интернет. Текстът е структуриран в увод, четири глави, заключение и четири приложения, като Приложение IV включва направени от автора 53 интервюта с вокални педагози.

Научното изследване е насочено предимно към промяната на гласа през периода на юношеството или така наречената мутация на гласа. Дисертантката има значителен вокално-педагогически опит в областта, на която е посветила изследването си. Интересът към материята е продиктуван от желанието ѝ да придобие максимални знания, чрез които да преведе успешно учениците си през този важен и деликатен период от тяхното гласово развитие. Още в Увода тя споделя следното: *„Обогатих своята методика на обучение на гласове по време на мутация, която следва един от основните принципи в обучението по пеене – за ненараняване на гласовия апарат по време на мутация. Използвам нови иновативни подходи и похвати, които осигуряват така важното за всеки певец днес*

изграждане на микстово звучене по целия диапазон и работа с тембър“, с което ни заявява желанието си да представи своя личен опит и натрупани знания в тази посока.

Основната **цел** на труда е да се анализират научните изследвания за мутирания глас до момента и да се предложи един нов методичен подход на работа през периода на промяната на гласа. Сред основните **задачи**, които авторката си поставя са: анализирани и систематизирани на научните изследвания до момента за работа с гласа и изчерпателното обяснение на спецификите на мутирания период, в частност промяната на гласа. Опазването на детския глас е поставено като основен приоритет и важна цел за това научно изследване.

От четирите приложения към дисертационния труд бих желал да открия като особено пригодно Приложение IV, където е представен и обобщен опитът на 53 вокални педагози, отговарящи на специално изготвен въпросник. Считаю, че това е значителна и представителна извадка, обогатяваща изследването и свидетелстваща за теоретичната подготовка и изводите от практически опит на основна част от гилдията, активно работеща с материята „мутация“. Практико-приложната стойност на това интервю се съотнася към избора на методика, по която да се работи най-правилно и щадящо с подрастващия глас.

Първа глава представя обзор на научните изследвания и методиките за работа с гласа по време на мутация от средата на XX век до наши дни, с поставен акцент върху дилемата – „дали и до колко“ трябва да се натовазва детския глас по време на мутация. Дисертантката разширява кръга на изследването извън пределите на българската вокално методическа литература и представя едни от най-значителните теории за работа с мутирания глас на американски вокални педагози, изследвали задълбочено проблематиката. Българската вокална педагогика също е коментирана, но в светлината на нейното изоставане във времето от вокалната педагогика на САЩ (например), но тук трябва да отбележа, че става въпрос за мутационното развитие на гласа, свързано само с поп и джаз пеенето. Приблизително до началото на XXI век в България такъв вид пеене не се е преподавало в прогимназиалния и гимназиалния етап на нашата образователна система. Държа да отбележа също, че наред с обучението по класическо пеене след 70-те години в нашата образователна система навлиза и преподаването на народно пеене със съответната утвърждаваща се във времето методика – каквато в САЩ не съществува по понятни причини. Този значим факт за българската национална музикална култура е пропуснат в

текста. Изследването е насочено конкретно към мутацията на гласовете в областта само на поп и джаз пеенето. Що се отнася до класическото и народното пеене, там съществува вече утвърдена методика за работа с мутиращите гласове, която е доказала своята ефективност и положителни резултати в практиката. Съвременните подходи при работа с мутиращи гласове (каквато е темата на разработката) в конкретния случай се отнася само до обучението по поп и джаз пеенето, а не въобще. И още една лична забележка относно заключението, цитирам: *„Но мнението на повечето вокални педагози е, че хоровото пеене унифицира гласа. Учениците не могат да развият и покажат своите индивидуални качества“* (стр. 17). Подобно становище не влияе добре за развитието на хоровата култура и екипно творческо възпитание при младежите. В практиката ми са налице сериозни проблеми с подобно мислеци вокални педагози и по тази причина споделям проблема и тук. Последиците от подобно становище вече са налице с осезаемия упадък на интереса към хоровото изкуство и колективното, “отборното“ мислене в България през последните години. Моля да бъде извинен за това кратко отклонение по една твърде наболяла напоследък тема, която не е пряко свързано с настоящото изследване, благодарен съм на авторката, че е представила в текста тази констатация!

На стр. 15 дисертантката отбелязва, че с навлизането на обучението по поп и джаз пеене в българската образователната система след 2000 г. *„се налага промяна в подхода в обучението по пеене и в частност към мутиращите гласове. Но такава написана методика, специализирана за точно този определен момент на промяна в гласа на подрастващите в българската вокална педагогика, липсва“*. Считам, че това предложение е с висока практико-приложна стойност за изследването. То ще обогати съществуващите до момента постановки във вокалната методика, отнасяща се до индивидуалното обучение по поп и джаз пеене предимно, и от друга страна, вокалните педагози от останалите „жанрове“, също биха обогатили знанията си и ползвали някои от иновативните практики от чуждестранния опит, съобразени с особеностите на българската фонетика и съответната вокалообразуваща техника. Моята констатация в никакъв случай не омаловажава приносната стойност на изследването като цяло.

В **Глава втора** е обърнато специално внимание на въпроса „Защо не трябва да се спира пеенето по време на мутация?“ Обобщен е опита на изследователи, вокални педагози, диригенти, както и личния педагогически опит и обстояни наблюдения на авторката в тази

насока. Представени са подробности относно анатомията и развитието на ларинкса в подрастваща възраст, както и цялостните промени в човешкия организъм по време на пубертета. Анализирани са етапите на настъпващите промени на гласа, повлияни от състава на половите хормони при момичетата и момчетата по отделно.

Диагностика и практическа методическа е **Третата глава**. В нея авторката ни представя причините, които биха могли да провокират вокалните проблеми при учениците и предлага един от иновативните подходи в методиката на вокалното обучение за определяне на проблематиката чрез диагностика, а именно определяне на проблематиката, свързана със звукообразуването. Систематизирани са причините, от които биха могли да произлизат вокалните проблеми, и са класифицирани като: психологически, физически, физиологични и звукови.

В **Четвърта глава** са предложени и препоръчани някои съвременни подходи за изграждане на вокални навици по време на мутация.

В **Заклучението** дисертантката извежда пет основни правила, които трябва да се спазват за щадене на гласа в този деликатен период от неговото развитие.

Авторката базира изследването си на множество източници от чуждестранна / предимно англо-американска/, както и българска научна литература по темата от която прави своите изводи и заключения с цел извеждане на най-добрите и иновативни практики, които да послужат на вокалните педагози и диригенти на ученически хорове. Този факт красноречиво говори за практико-приложния принос на изследването и полезността му в съвременната вокално-педагогическа практика.

НАУЧНИ ПРИНОСИ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Мутацията и разгледаните иновативни подходи са научно обосновани и проверени в световната и практиката на авторката. Изведени са общи параметри и критерии, характерни за променящия се глас, които служат като отправна точка в обучителния процес.

2. Предложени са иновативни походи за разрешаване на вокалната проблематика по време на мутация. Диагностиката е подход, който служи за обективен анализ на състоянието на променящия се глас.

3. Предложени са щадящ подход и методика в обучителния процес по пеене.

4. Разгледани са случаи от личната практика на авторката, в продължение на няколко години следи развитието на гласовете на няколко от учениците си.

5. Направена е класификация на упражненията в зависимост от тяхното предназначение.

6. Обобщен е опитът на 53-ма интервюирани вокални педагози. Техните отговори на специално изготвен за тази цел въпросник (Приложение IV).

7. Настоящият дисертационен труд е насочен към широка аудитория – вокалните педагози, учители по музика, студенти и ръководители на вокални състави в средно образователните училища, които ще обогатят методическата си практика чрез по-задълбочено разбиране на процеса на промяна в юношеските гласове.

Всички източници са коректно цитирани и декларирам, че не установявам наличие на плагиатство в поднесения за защита пред научното жури текст. Налични са три публикации от дисертантката по темата на изследването.

Въпреки малките забележки, изхождайки от всичко казано по-горе, категорично заставам в подкрепа на авторката и нейния дисертационен труд, като давам своята положителна оценка.

Препоръчвам на уважаемото Научно жури да присъди на Доротея Люцканова образователната и научна степен „доктор” в професионално направление 8.3. „Музикално и танцово изкуство”.

Поздравявам авторката и нейния научен ръководител проф. Елисавета Вълчинова-Чендова, д.н., за постигнатия успех!

02.11.2023

Изготвил: /проф. д-р Георги Петков/
.....